

HOZZÁSZÓLÁSOK

GELEI JÓZSEF akadémikus

Gelei hozzászólásában öt éves tervünk szervezési kérdéseivel foglalkozott. Kifejtette, hogy igénybevétel és munkateljesítmény foka szerint az intézetek három csoportba oszthatók.

I. Hosszabb időt, sok munkaerő bevetését és folyamatos kutatómunkát igénylő tudományos feladatok végzésére csupán a biológiai kutatóintézetek alkalmasak.

II. Az intézetek második csoportja a múzeumok és az egyetemi intézetek, ahol a hivatásos munka mellett, az asszisztencia nagyobb száma révén, jut még tudományos kutatásra is idő.

III. A harmadik csoportba a főiskolák sorolandók, ahol jóval kisebb a tudományos kutatásra fordítható idő, mert fölötte kevés a tansegédszemélyzet és óriásméretű az adminisztráció.

Az egyetemi és főiskolai tanszékek biológiai intézetei oktatási és adminisztrációs elfoglaltságaik miatt jóformán alig képesek tudományos kutatói vonalon dolgozni. Nézete szerint ajánlatos volna, ha az Akadémia súlyponti feladatok legértékesebbjeinek teljesítésével a biológiai kutatóintézeteket bízná meg. Az egyetemek és főiskolák pedig helyileg jelentős kérdésekkel foglalkoznak. Két mód van, mellyel az egyetemek és főiskolák sorsán segíteni és munkateljesítményüket fokozni lehet. Az egyik az lenne, ha az Akadémia az egyetemi és főiskolai tanszékek mellé állandó kutatókat rendelne ki és ugyanakkor kijelölné az adminisztratív- és oktatómunkák teljesítőit. Javasolja, hogy az Akadémia a rendelkezésre álló ösztöndíjakat ilyen tudományos kutatók képzésére fordítsa. A másik mód a munka értékfokozására a közösségi munka. A továbbiakban rámutat a munkaközösségekben végzett munkálatok magasabbrendűségére és felhívja a kartársakat, hogy maguk is munkaközösségekbe tömörülve végezzék tudományos feladataikat.

Az aspirantúra ügyét fölötte fontos kérdésnek tartja. Népköztársaságunk a legfontosabb lépést tette meg vele a tudomány művelésének fokozása érdekében. Úgy látja azonban, hogy nem mérték föl a körültekintéssel a szükségletet. A mai beállítást messze fölülmúlja a valóságos szükséglet. Ezért már az egyetemi oktatáson belül irányt kell vennünk a tudósképzésre. Kisebb csoportok külön képzésének kell megindulnia ahhoz, hogy kitermeljük azt a kellő tömeget, melyből aztán csakugyan válogatni lehessen az aspiránsoknak valót. Üdvözli, hogy ennek az irányzatnak szolgálatára az egyetemen belül megindult a külön biológusképzés.

A tudományos szemlélet és általános biológusgondolkodás emelése érdekében szükségesnek tartja, hogy az Akadémia elméleti kérdésekkel is foglalkozzzék és évegett napirendre kerüljenek a darwinizmus, a miczurinizmus kérdései a fejlődés-öröklés dialektikus problémáinak megvitatása.

POROS ISTVÁN

Az elhangzott beszámolóval kapcsolatban a történeti hűség és tárgyi igazság kedvéért kénytelen vagyok leszögezni, hogy a Vácra-tóti Biológiai Kutató Intézet és Természetvédelmi Park létesítése és megszervezése nem

Szemes Gábor, az Intézet jelenlegi vezetőjének működésével vette kezdetét. A legkevésbé sem szándékozom kétségbevonni Szemes kartársam érdemeit, de rá kell mutatnom arra, hogy az Intézet elsősorban a Természettudományi Múzeum Állattárának érdeméből létesült. *Tasnády Kubacska András* zoológus, korábbi főigazgató agilitása és fáradozásai révén jutottunk az akkor még teljesen romos és elhanyagolt Vácrátóti Parkhoz és múzeumi pénzekből 1946/1947-ben ő hozatta rendbe és készítette elő botanikai kutatások céljaira. A beszámolóban erről nem történt említés.

Kétségtelen, hogy *Szemes Gábor* kartársam, az Intézet mostani vezetője fáradhatatlanul buzgólkodott és közreműködött abban, hogy a Vácrátóti Intézet modern s a biológiai kutatások céljaira megfelelően berendezett intézmény legyen. Idevágó érdemeit készséggel elismerem.

A beszámoló a Fővárosi Állatkertnek a Vadaskertbe történő áthelyezésével is tett kijelentéseket. Ez őszintén szólva meglepett. Ezideig ugyanis ezt a fontos problémát zoológusok bevonásával még nem tárgyalták s miután nem tartom a legszerencsésebb ötletnek, remélem, hogy végső döntés előtt velünk megbeszélik az idevágó elgondolásokat. Annál is inkább, mert az Országos Természettudományi Múzeum Állattárának közreműködését az Állatkert fejlesztésének felvetődő problémáiban nem egyszer vették igénybe, s mi igyekeztünk is azok megoldásához hozzájárulni. Sem ez, sem a Természettudományi Múzeum munkásságának a gyakorlati problémák megoldásával való szoros kapcsolata nem derült ki kellőképpen a beszámolóból.

FALUDI BÉLA

Az elhangzott előadásokkal kapcsolatban elsősorban *Erdey-Gruz* főtitkárunknak az Akadémiai Nagygyűlés megnyitó ülésén tartott beszédére hivatkozom. Úgy jelölte meg tudományos munkánk egyik fő fogyatékoságát, hogy nem érvényesül benne a bíráló és önbíráló. Megállapíthatjuk, hogy ez a hiányosság megmutatkozik a most elhangzott beszámolókból is. Kétségtelen tény, hogy azok a pozitívumok, amelyeket *Rapaics* és *Soó* professzorok felsorakoztattak, nagymértékben helytállóak, de nekünk a hiányosságokról is beszélnünk kell, mert ellenkező esetben nem tudjuk az Akadémia munkáját segíteni. Szeretnék rámutatni arra, hogy hibák mutatkoznak a tervszerűség, az ütemezés területén. Számos ellentmondó intézkedés történik. Igen súlyos mulasztások történnek a fordítások, lektorálások körül, amelyeket az Akadémia utolsó percben, vagy csak utólag vesz észre. Az Akadémia elsőrendű kötelessége lett volna, hogy nagyobb mértékben felvegye a harcot a szakmai téren megnyilatkozó idealista ideológiai, metafizikus módszerek, és a kozmopolitizmus megnyilvánulásai ellen. Biztosítani kellett volna szakmai-ideológiai kérdésekkel való rendszeres foglalkozást, a dialektikus materializmusnak a kutatómunkában való érvényesítése szempontjából. Ha a morganista genetika nem is hatolt be olyan mélyen a magyar biológiába, mint néhány más országban, de a *Ganzheits*-biologie-nak és a virchowizmusnak annál mélyebb gyökerei vannak nálunk és ezek talán sokkal veszélyesebb formában ütik fel fejüket nap-nap után. Ezek a hibás nézetek abból a tényből fakadnak, hogy hiányzik az Akadémia konkrét iránymutatása. Bár rendkívül fontos számunkra a magyar hagyományok ápolása, mégsem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy az Akadémia kiadá-

sában nemrégiben megjelentetett *Lepesinszkája* munkájának előszava *Huzellát* úgy tünteti fel, mintha *Lepesinszkájá*-nak előfutára lenne.

Az Akadémia legsürgősebb feladatát abban látom, hogy a tudományos munka feltételeinek biztosítása érdekében, kezdeményezőként lépjen fel az egyetemi intézetek felé. Az egyetemen a tudományos munkának, mondhatnám műszaki feltételei a legkisebb mértékben sincsenek biztosítva. Kirívó fogyatékoság ebből a szempontból az egyetemi intézetekben mutatkozó helyhiány. Még ennél is súlyosabb probléma az időhiány kérdése, amely már régen nemcsak az intézetek vezetőire vonatkozik. Örömmel üdvözljük kormányzatunknak az akadémikusokat és kiemelt tudósokat érintő intézkedését, amely részükre kutatónapokat, alkotószabadságot, és egyéb könnyítéseket biztosít. Az Akadémiának oda kell hatnia, hogy ezek az intézkedések, ha kisebb mértékben is, kiterjeszthetők legyenek az intézetek valamennyi, kutatómunkát végző munkatársára. Erre annál is inkább szükség van, mert az égető káderhiány más módon nem küszöbölhető ki. Az aspirantúra kérdésében elhangzottakra nézve az a véleményem, hogy a káderkiválogatás szempontjából már az elkövetkezendő évre jelentős javulás várható. Sokkal nehezebben megoldhatónak látszik az aspirantúra-helyek arányos növelése, és olyan intézetek megválogatása és felerősítése, ahol biztosítani lehet nagyobb számú aspiráns elhelyezését.

Az elmúlt évben publikációra került munkákban azt látom sajnálatosnak, hogy a genetikai vonatkozású közlemények száma elenyésző volt, és általában a történeti szemlélet nem érvényesült a kutatómunkában.

Befejezésül! azt szeretném hangsúlyozni, hogy az Akadémiának a kutatómunkával foglalkozó intézetek felé jóelőre az eddiginél határozottabb iránymutatást kell nyújtania, a kutatómunka tervszerűsítésével a legsürgősebben teljesítendő feladatok megjelölésével és a folyamatban levő munkák rendszeres ellenőrzésével az elkövetkezendő évben lényegesen többet kell törődnie.

SZABÓ ZOLTÁN

A tudományos kutatóink nagymértékű adminisztrációs elfoglaltsága jelentősen enyhülve és a jövő tudományos kutatása is biztosítva lenne, ha a Magyar Tudományos Akadémia tekintélyének súlyával a Közoktatásügyi Minisztériumnál odahatna, hogy ifjú biológusaink jelentős része a jövőben a közoktatásunkba való bekapcsolódás helyett inkább a tudományos kutatás keretében nyerne elhelyezést.

Nem tagadom, hogy nagyon fontos a népnevelésünket új, fiatal oktatónevelő káderekkel ellátni, de ha csak ezzel a kérdéssel törődünk, kevésbé lesz alkalmunk a haladó kutató-tudomány jövőjének maradéktalan biztosítására. Az elmúlt évben is a kutatni vágyó ifjúság nagy része (kb. 90%-a) csak a tanári pályán nyerhetett elhelyezést.

SOÓ REZSŐ lev. tag válasza a felszólalásokra

Ezután *Soó Rezső* válaszol a hozzászólásokra. Kiemeli, hogy *Faludi és Gelei* kartársak igen építően szölköztek hozzá. Kifejti, hogy mai előadásában inkább a kutatás eredményeivel és célkitűzéseivel foglalkozott. A nehézségekre és akadályokra csupán a bevezető részben tett célzást. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezek a hiányosságok és akadályok őt nem töltenék el

fájdalommal. Helyesli *Faludi* kartárs azon véleményét, hogy a tudósok időmentesítésének kérdését fokozatosan ki kell terjeszteni a kutatók szélesebb tömegére. Helyesli továbbá *Gelei* kartársnak a munkaközösségekre vonatkozó hozzászólását. A jövő tudományos kutatómunkában nem az egyéni, hanem a közösségi módszernek kell uralkodnia. A közösségi munka szép eredményei: Az Akadémia kiadásában megjelent „Magyarország kalaposgombái” és „A magyar növényvilág kézikönyve”, a zoológusok „Állathatározó”-ja. Mint öröndetes tényt közli, hogy a Közoktatásügyi Minisztérium az egyetemeken és főiskolákon lényeges létszámszaporítást rendelt el. Sajnálatos körülmény azonban az, hogy a fennálló káderhiány következtében az intézeti tanári és adjunktusi állások betöltése igen nagy nehézségekbe ütközik. Az ösztöndíj-kérdéssel kapcsolatban közli, hogy a jövőben a fiatal kutatógárda mellett az idősebb kutatók is részesülhetnek ösztöndíjban. Hiányolja, hogy a Közoktatásügyi Minisztériumnak nem jelent meg egyetlen képviselője sem az ülésen, pedig így első kézből hallhatta volna a magyar biológia oktatás személyzetének fájdalmait. A továbbiakban az aspirantúra és a biológiai kutatóképzés megszervezésének problémáját érintette. „Ezt követően *Gelei* akadémikus biológiai problémákkal foglalkozó vitaülések rendezésére vonatkozó javaslatával foglalkozott. A gondolatot helyesnek tartja: mindent el kell követnünk, hogy a vonatkozó szovjet irodalmat beszerezve, megfelelően felkészülve, ilyen vitaülést valóban rendezzünk is. Helyesli továbbá *Szabó Zoltán* kartársnak azon javaslatát, hogy a fiatal tudományos dolgozók egy részét kivonják az oktatómunkából és kizárólag a kutatás szolgálatába állítsák. Igen helyes *Faludi* kartárs azon megállapítása, hogy a múltban mennyire öncélúak voltak a magyar biológiai kutatások és hogy 1948 után itt változásnak kellett bekövetkeznie. Egyes intézeteink munkássága erre máris biztató reményt nyújt. A fordítások és a lektorálás területén a múltban valóban komoly hibák történtek. Ma azonban a helyzet lényegesen javult. Az említett *Lepesinszkaja* művet az orvosi osztály adta ki, így a kifogás feljűk hangzik el. A tudományos munka megfelelő megszervezése, a hely- idő- és káderhiány kérdése az egész magyar tudományos kutatógárda legégetőbb problémája. Helyesen mutatott rá *Faludi* kartárs arra is, hogy tudományos ötéves tervünk művei főleg a leíró természetrajzzal foglalkoznak s a kísérletes élettani és genetikai irányok csekély százalékban szerepelnek. Ezt a körülményt főleg káderhiánynak tulajdonítja. Meglevő haladó szakembereink ugyanis egyéb problémákkal túlterheltek. Ötéves tervünk egyik főfeladatának ismételtén a káderképzést jelöli meg. Az Állatkert problémájával kapcsolatban közli, hogy az Állatkert áthelyezése a főváros városfejlesztési ügykörébe tartozik. A székesfőváros városrendezési bizottsága minden bizonnyal a kérdést zoológusok előtt is fel fogja vetni. *Boros* kartársnak a Vácrátóti Botanikai Intézettel kapcsolatos kiegészítését köszöni. Igyekezett teljes felsorolást adni a zoológia területén és a zoológiára épp annyi figyelmet fordított, mint a botanikára.